

SARA TOMASZEWSKA ▶▶

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4139-5590>

PAULA TOMASZEWSKA ▶▶

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4139-5590>

Prześladowanie ludności ujgurskiej w świetle Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa – przyczynek do dyskusji

**Persecution of the Uighur people in the light of the Convention on the
Prevention and Punishment of the Crime of Genocide – a contribution
to the discussion**

Abstract

The scientific aim of the article is to answer the following research question: did the People's Republic of China commit the genocide in the Uighurs in the light of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide of December 9, 1948? The authors in their work: (1) characterize the Uyghur people, (2) describe the concept of genocide and the act of committing this act, (3) analyze examples qualifying for the recognition of Chinese actions as genocide (4) try to show the reaction of the main international actors to the situation in Xinjiang. The thesis of the article claims that the PRC committed genocide against the Uighur people by: (1) killing members of this group; (2) causing serious bodily and psychological harm to members of the group; (3) performing deliberate actions aimed at physical destruction of all or part of this community; (4) imposing measures to prevent birth in a group; (5) forcible

separation of children from parents. The resulting article is a presentation of Chinese activities that fulfill the features of the crime of genocide and provide an in-depth legal analysis of the Genocide Convention. The article conducts a political analysis based on available source material.

Keywords: Uighurs, prosecution, Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide

Преследование уйгурского населения в свете Конвенции о предупреждении преступления геноцида и наказании за него – вклад в дискуссию

Аннотация

Научная цель статьи – ответить на следующий исследовательский вопрос: совершила ли Китайская Народная Республика геноцид уйгуров в свете Конвенции о предупреждении преступления геноцида и наказании за него от 9 декабря 1948 года? Авторы в своей работе: (1) характеризуют уйгурский народ, (2) описывают понятие геноцида и акт его совершения, (3) анализируют примеры, дающие право на признание действий Китая геноцидом, (4) пытаются показать реакцию основных международных акторов на ситуацию в Синьцзяне. Тезис статьи утверждает, что КНР совершила геноцид против уйгурского народа путем: (1) убийства членов этой группы; (2) причинения серьезного телесного и психологического вреда членам группы; (3) совершения преднамеренных действий, направленных на физическое уничтожение всей или части этой общины; (4) введения мер по предотвращению рождения в группе; (5) насильственного разлучения детей с родителями. В результате в статье представлены действия китайцев, которые отвечают признакам преступления геноцида, и дан глубокий правовой анализ Конвенции о геноциде. В статье проводится политико-правовой анализ, основанный на доступных источниках и правовых актах.

Ключевые слова: уйгуры, уголовное преследование, Конвенция о предупреждении преступления геноцида и наказании за него

Wprowadzenie

Od 2014 roku chiński rząd pod przywództwem sekretarza generalnego Chińskiej Partii Komunistycznej (KPCh) Xi Jinpinga, prowadzi politykę, w wyniku której ponad milion muzułmanów (w większości z nich to

Ujgurzy) uwięzionych zostało w obozach internowania bez żadnego procesu prawnego. Jest to najliczniejszy areszt mniejszości etnicznych i religijnych od czasów II wojny światowej (Finley, 2020, s. 348–370). W imię represyjnych działań tysiące meczetów zostało zniszczonych lub uszkodzonych, a setki tysięcy dzieci zostało siłą oddzielonych od rodziców i wysłanych do szkół z internatem (Zenz, 2019). Polityka chińskiego rządu obejmowała nie tylko arbitralne przetrzymywanie Ujgurów w obozach internowania finansowanych przez państwo, ale także program przymusowej pracy na obszarach wiejskich, tłumienie ujgurskich praktyk religijnych, indoktrynację polityczną, surowe traktowanie, przymusową sterylizację, antykoncepcję i aborcję (Waller, Salazar, 2020, s. 100–111).

Celem naukowym artykułu jest odpowiedź na pytanie czy Chińska Republika Ludowa dokonała ludobójstwa na ludności ujgurskiej? Autorki w swojej pracy: (1) scharakteryzują ludność ujgurską, (2) opiszą pojęcie ludobójstwa oraz akt określający dokonanie tego czynu, (3) dokonają analizy przykładów kwalifikujących się do uznania chińskich działań jako ludobójstwa. Tezą artykułu jest twierdzenie, że ChRL dokonała ludobójstwa na ludności ujgurskiej poprzez: (1) zabijanie członków tej grupy etnicznej; (2) wyrządzanie poważnej krzywdy cielesnej oraz psychicznej członkom grupy etnicznej; (3) dokonywanie celowych czynności mających na celu fizyczne zniszczenia w całości lub w części tej społeczności; (4) nałożenie środków mających na celu zapobieganie narodzinom w grupie etnicznej; (5) przymusowe oddzielanie dzieci od rodziców.

Należy zaznaczyć, że konflikt w Xinjiangu najczęściej przedstawiany jest przez pryzmat wydarzeń na obszarze poradzieckim. Przykładowo w obszernej pracy Piotra Grochmalskiego pt.: *Kazachstan – studium geopolityczne* (2006), gdzie problem ujgurski omawiany jest w szerokim aspekcie jako czynnik wpływający na położenie geopolityczne Kazachstanu. Jednakże nie należy również zapominać o dorobku naukowym Andrzeja Gila (2016, s. 291–313) czy Natalii J. Sienko (2018), którzy dużą uwagę poświęcili m.in. zagadnieniu etnicznej świadomości Ujgurów, która na pewnym etapie rozwoju różnicowała Ujgurów od chińskiej cywilizacji oraz ich obecności w Kazachstanie. Należy jednak podkreślić, że najszerszej kwestia ujgurska opisana jest w literaturze anglojęzycznej oraz rosyjskojęzycznej.

Tożsamość ujgurska

Ujgurzy są drugą co do wielkości muzułmańską grupą etniczną w Chinach, a islam jest ważnym aspektem ich tożsamości (Wickery, Tam, 2011, s. 61–63). Jest to jedna z 55 oficjalnie uznanych mniejszości etnicznych w Chinach. Posługuje się językiem ujgurskim wywodzącym się z tureckiej grupy językowej (Eberhard, Simons, Fennig, 2020). Ujgurzy zamieszkują głównie północno-zachodni region Chin, oficjalnie znany jako Region Autonomiczny Sinciang-Ujgur (ang. Xinjiang Uyghur Autonomous Region, XUAR), zamienienie nazywany także Xinjiangiem, a przez Ujgurów Turkistanem Wschodnim. Stanowi on prawie 1/6 terytorium ChRL. Obecnie graniczy z ośmioma państwami, w tym z trzema mocarstwami – Chinami, Rosją i Indiami. Waleorem tego regionu jest bogactwo zasobów naturalnych oraz suchy klimat, dzięki któremu zachowały się ślady starożytnej świetności kulturowego dziedzictwa Ujgurów (Altay, 2011, s. 116).

Ujgurzy są uznawani przez chiński rząd za mniejszość regionalną. Tradycyjnie zamieszkiwali szereg oaz rozsianych po pustyni Taklamakan w Basenie Tarim (Dillon, 2004). Oazy te historycznie istniały jako niezależne państwa lub były kontrolowane przez takie cywilizacje jak: chińską, mongolską, tybetańską i turecką. Ujgurowie stopniowo zaczęli się islamizować już w IX wieku. Od tego czasu islam odgrywa ważną rolę w kulturze i tożsamości Ujgurów. Podobnie jak ludy centralnoazjatyckie, są oni wyznawcami sufizmu. Największe skupisko Ujgurów, poza Chinami, znajduje się w sąsiednim Kazachstanie. Poza tym znaczące społeczności diaspory Ujgurów zamieszkują także Kirgistan, Uzbekistan oraz Turcję (Shichor, 2011, s. 65). Pod względem kulturowym i etnicznym region Xinjangu należy traktować bardziej jako przedłużenie obszaru Azji Centralnej, aniżeli Chin (Кириянов, 2011). Paweł Wieczorek (2015, s. 335–350) uważa, że w regionie Xinjiang możemy zaobserwować, typową dla teorii zderzenia cywilizacji Samuela Huntingтона, konfrontację dwóch obcych sobie kręgów kulturowych: chińskiego oraz islamskiego. Ujgurowie jednak skutecznie opierają się sinizacji, utrzymując stosunki z ludami tureckimi zamieszkującymi terytorium byłego Związku Radzieckiego (Jarosiewicz, Strachota, 2013, s. 17–18).

Chronologia i skala liczebna prześladowania Ujgurów w Sinciangu

Od 2014 r. Ujgurów w Xinjiangu dotyczą rozległe kontrole i restrykcje, które chiński rząd nałożył na ich życie religijne, kulturalne, gospodarcze i społeczne. Od tego też roku sekretarz generalny KPCh – Xi Jinping, wszczął tam „wojnę ludową z terroryzmem”, czyniąc pierwszą linią frontu tereny, na których Ujgurowie stanowili prawie 90 procent ludności. Rząd początkowo zaprzeczał doniesieniom o istnieniu obozów, ale potem zmienił stanowisko, twierdząc, że służą one do zwalczania terroryzmu i kształcenia zawodowego Ujgurów (Ramzy, Buckley, 2019).

W 2017 r. legislatura XUAR formalnie zalegalizowała masowe internowanie Ujgurów na podstawie przepisów o „deekstremyfikacji”. Rozesłano wówczas do różnych służb podręcznik i zestaw dokumentów np. z poleceniem przyspieszenia budowy i rozbudowy obozów masowego internowania, czy zwiększenia dyscypliny i kary w obozach. Według badania Joanne Smith Finley (2020) „reedukacja polityczna obejmowała przymusową sinizację, zgony w obozach z powodu niedożywienia, niehigieniczne warunki, brak opieki medycznej oraz przemoc (pobicia), gwałty na więźniach płci męskiej i żeńskiej”.

Badacze i organizacje międzynarodowe dokonały różnych szacunków dotyczących liczby więźniów obozów internowania w Xinjiangu. W 2018 r. wiceprzewodniczący Komitetu ONZ ds. Likwidacji Dyskryminacji Rasowej Gay McDougall wskazał, że w obozach internowania przetrzymywano około 1 mln Ujgurów. We wrześniu 2020 r. w białej księdze rządu chińskiego ujawniono, że średnio 1,29 mln pracowników przechodziło w tamtejszym regionie „szkolenie zawodowe” w latach 2014-2019. Zatem co najmniej 120 tys. (a być może ponad 1 mln) Ujgurów było przetrzymywanych w obozach nazywanych „obozami reedukacyjnymi”, których celem jest zmiana politycznego myślenia zatrzymanych, ich tożsamości i przekonań religijnych (Thum, 2018).

Ludobójstwo w świetle Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa

Zakaz ludobójstwa jest ugruntowaną imperatywną normą *jus cogens*, nie dopuszczającą żadnych odstępstw, zapisaną w Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa z 9 grudnia 1948 r. (Konwencji o ludobójstwie), którą Chiny podpisały i ratyfikowały odpowiednio w 1949 i 1983 r. (Dz. U. z 1952 r., nr 2, poz. 9) Zobowiązania Chin w ramach Konwencji o ludobójstwie są *obligatio erga omnes* (*Case concerning...*, 1996; *Report...*, 2001). Chiny wyraźnie złożyły zastrzeżenie do Konwencji o ludobójstwie, że „nie uważają się związane z artykułem IX wspomnianej Konwencji” i w związku z tym nie uznają jurysdykcji Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości (MTS) w zakresie interpretacji stosowania lub wykonania konwencji (*UN Treaty Collection...*, 1951).

Podobnie nie uznają jurysdykcji Międzynarodowego Trybunału Karnego (MTK), ponieważ nie są stroną Statutu Rzymskiego (*The States Party...*). Chiny są jednak stroną Konwencji wiedeńskiej o prawie traktatów (ang. Vienna Convention on the Law of Treaties, VCLT) z podobnym zastrzeżeniem do jurysdykcji MTS w zakresie interpretacji lub stosowania traktatu. Należy więc zbadać, czy Chiny ponoszą odpowiedzialność państwa za naruszenia Konwencji o ludobójstwie, prawnie wiążącej umowy między 152 państwami-stronami. W związku z tym, zastosowanie ma Konwencja o ludobójstwie jako podstawowe źródło prawa, a VCLT jako podstawowy środek interpretacji.

W świetle art. II Konwencji o ludobójstwie, ludobójstwem jest: którykolwiek z następujących czynów, dokonany w zamiarze zniszczenia w całości lub części grup narodowych, etnicznych, rasowych lub religijnych, jako takich:

- a) zabójstwo członków grupy;
- b) spowodowanie poważnego uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia psychicznego członków grupy,
- c) rozmyślne stworzenie dla członków grupy warunków życia, obliczonych na spowodowanie ich całkowitego lub częściowego zniszczenia fizycznego,
- d) stosowanie środków, które mają na celu wstrzymanie urodzin w obrębie grupy,

e) przymusowe przekazywanie dzieci członków grupy do innej grupy.

W literaturze przedmiotu dokonano następującego podziału znamion zbrodni ludobójstwa:

- 1) zamiar zniszczenia określonej chronionej grupy w całości lub części;
- 2) istnienie chronionej grupy narodowej etnicznej, rasowej czy wyznaniowej;
- 3) stan faktyczny określony art. 4 Statucie Międzynarodowego Trybunału do Spraw Ścigania Osób Odpowiedzialnych za Poważne Naruszenia Międzynarodowego Prawa Humanitarnego na Terytorium byłej Jugosławii albo art. 2 Statucie Międzynarodowego Trybunału do spraw Rwandy (*actus reus*, czyli *the physical element*) i wyczerpujący znamiona przestępstwa (Drózdź, 2010, s. 137–138).

W przypadku ludobójstwa zamiar zniszczenia chronionej grupy nazywany jest zamiarem szczególnym, tzw. *dolus specialis*, a bez jego udowodnienia nie jest możliwe udowodnienie popełnienia zbrodni. W związku z powyższym, jeżeli nie istnieje *dolus specialis*, czyn może zostać zakwalifikowany jako zbrodnia przeciw ludzkości czy zbrodnia wojenna. Na tej podstawie sprecyzować można trzy części składowe konstytuujące zamiar popełnienia ludobójstwa: po pierwsze sprawca musi mieć zamiar zniszczenia, po drugie musi to być zamiar zniszczenia grupy w całości lub części i po trzecie grupa ta ma być grupą chronioną Konwencją, tj. grupa narodowa, etniczna, rasowa, wyznaniowa (Wierczyńska, 2010, s. 149–150).

Jerzy Sawicki (1949) wskazuje, że chronione grupy „muszą mieć takie cechy, które w opinii cywilizowanego świata uznane są w obecnym etapie historycznym za trwałe wartości kulturalne. Cechy więc kwalifikujące tę grupę muszą być tego rodzaju, iż utrata ich stanowiłaby zubożenie kultury ludzkiej”. Za grupy te, według postanowień Konwencji, uznano grupy wyznaniowe, etniczne, narodowe i rasowe. Jednakże kryteria przynależności do którejsz z chronionych grup są zatem często wynikiem subiektywnej oceny sprawcy.

W dokumentach statutowych Międzynarodowego Trybunału Karnego dla byłej Jugosławii oraz Międzynarodowego Trybunału Karnego dla Rwandy wyróżniono katalog czynów stanowiących zbrodnię ludobójstwa i podlegających karaniu. Do czynów tych należą: planowanie, podżeganie, wydawanie rozkazów, ułatwianie i nakłanianie i w końcu popełnienie ludobójstwa. Na tej podstawie wymienić można zatem trzy kategorie sprawców: przywódców

politycznych, przełożonych i wykonujących rozkazy. Co istotne, udowodnienie zamiaru ludobójczego najprostsze jest w przypadku dwóch pierwszych grup, bowiem często istnieje szereg dokumentów dowodowych (raporty, przemówienia, sprawozdania). Więcej wątpliwości i trudności nastręcza udowodnienie zbrodni ludobójstwa osobom wykonującym rozkazy.

Postępowanie dowodowe dotyczące zamiaru, rozpoczyna się przed trybunałami ad hoc od zbadania kwestii istnienia planu zagłady (nie będącego jednakże normatywnym składnikiem zbrodni ludobójstwa). Intencja popełnienia przestępstwa musi być ukształtowana przed dokonaniem aktów ludobójczych; same indywidualne przestępstwa nie wymagają takiej premedytacji (Bantekas, Nash, 2007, s. 143–145).

Analiza sytuacji Ujgurów w odniesieniu do Konwencji o ludobójstwie na podstawie raportu New Lines Institute¹

W styczniu 2021 r. brytyjski minister spraw zagranicznych Dominic Raab powiedział, że traktowanie Ujgurów przez Chiny jest równoznaczne z torturami. W tym samym miesiącu rząd Stanów Zjednoczonych ogłosił to ludobójstwem (Pompeo, 2021). Znow 8 marca 2021 r. bezpartyjny think tank z siedzibą w USA Newlines Institute opublikował pierwszą niezależną prawną analizę ekspercką odnoszącą się do sytuacji Ujgurów w Chinach (*The Uyghur Genocide...*, 2021). Raport ten otwarcie stwierdza, że ChRL ponosi odpowiedzialność za popełnienie ludobójstwa na Ujgurach określając to przez pryzmat naruszeń Konwencji o ludobójstwie. Analitycy podkreślają, że został on przygotowany w oparciu o obszerny przegląd dostępnych dowodów oraz wykładnię prawa międzynarodowego w odniesieniu do dowodów odnalezionych na tym terenie. Badanie zostało przeprowadzone przez uznanych niezależnych ekspertów z zakresu prawa międzynarodowego, ludobójstwa, polityki etnicznej Chin oraz Regionu Autonomicznego Sinciang-Ujgur.

---

¹ The New Lines Institute for Strategy and Policy jest bezpartyjnym think tankiem w Waszyngtonie, pracującym nad wzmocnieniem amerykańskiej polityki zagranicznej w oparciu o głębokie zrozumienie geopolityki różnych regionów świata i ich systemów wartości. Fundusze na The New Lines Institute zapewnia Fundacja Edukacyjna Fairfax, organizacja non-profit zarejestrowana w stanie Georgia.

W raporcie Newlines Institute wymieniono między innymi następujące dowody, które według analityków potwierdzają ludobójstwo na Ujgurach z naruszeniem każdego czynu zabronionego w art. II Konwencji o ludobójstwie, a mianowicie:

1) **Zabijanie członków grupy** – badacze podkreślają, że istnieją doniesienia o masowej śmierci prominentnych przywódców ujgurskich, skazywanych na śmierć przez egzekucję.

2) **Wyrządzanie poważnej krzywdy cielesnej lub psychicznej członkom grupy** – analitycy twierdzą, że Ujgurowie doznają poważnych obrażeń cielesnych i psychicznych w wyniku systematycznych tortur i okrutnego traktowania, w tym gwałtów, wykorzystywania seksualnego, wyzysku i publicznego poniżania. Donoszą, że masowe internowanie i związane z nimi programy rządowe mają na celu indoktrynację i „pranie mózgów”, zmuszając nawet Ujgurów do prób samobójczych.

3) **Celowe ograniczanie liczby urodzeń** – władze systematycznie atakują Ujgurów w wieku rozrodczym. W obozach ujgurskie kobiety poddawane są przymusowemu zakładaniu wkładek domacicznych, aborcji, zastrzykom lub lekom zatrzymującym ich cykle menstruacyjne, podczas gdy ujgurscy mężczyźni w wieku rozrodczym są internowani, co pozbawia ujgurską populację zdolności do reprodukcji. W wyniku tych powiązanych ze sobą polityk tempo wzrostu na obszarach zamieszkiwanych przez Ujgurów uległo trwałemu spowolnieniu (Finnegan, 2020). Długie okresy izolacji między ujgurskimi mężczyznami i kobietami zostały zinterpretowane przez niektórych analityków jako próba zahamowania prokreacji ludności ujgurskiej w celu zmiany etnicznej demografii kraju (Yi, 2016, s. 22–43).

4) **Przymusowe przenoszenie dzieci i oddzielanie ich od rodziców** – dzieci, które są pozbawione obojga rodziców są wysyłane do państwowych sierocińców i wychowywane w chińskojęzycznych środowiskach przy użyciu konfucjańskich metod wychowawczych.

Należy przypomnieć, że region Sinciang jest opisywany jako „gułag bawełny”, w którym praca więźniów jest obecna na wszystkich etapach łańcucha dostaw tego surowca (Bain, 2019). Praktycznie cały globalny przemysł odzieżowy jest oparty o przymusową pracę Ujgurów i turkijskich muzułmanów. W planie pięcioletnim z 2019 r. przewidziano oficjalny „program transferu siły roboczej”, „aby zapewnić więcej możliwości zatrudnienia dla nadwyżki

wiejskiej siły roboczej” (Bain, 2019). Stwierdzono, że co najmniej 83 firmy korzystały z niewolniczej pracy ujgurskiej. Można określić długą listę marek, które korzystają z wyzysku w tym regionie, są na niej m.in.: Gap, C&A, Adidas, Muji, Tommy Hilfiger i Calvin Klein. Jednak po tym, jak Apple i Samsung potępiły ludobójstwo na Ujgurach, doszło do bojkotu w Chinach, co spowodowało znaczny spadek sprzedaży w całym kraju tych produktów (Servantes, 2021).

Doniesienia ludności cywilnej o różnego rodzaju prześladowaniach

Wobec Ujgurów stosuje się różnego rodzaju represje. Chiny używają technologii rozpoznawania twarzy do sortowania ludzi według pochodzenia etnicznego i używają DNA, aby stwierdzić, czy dana osoba jest Ujgurem. Są oskarżane także o tworzenie „technologii używanych do polowania na ludzi” (Wee, Mozur, 2019). Według ASPI Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego zainwestowało miliardy dolarów w dwa rządowe plany: projekt *Skynet* oraz projekt *Sharp Eyes* (Ryan, Cave, Xu, 2019). Około 2013 r. sekretarz Komunistycznej Partii Chin dla regionu Xinjiangu Chen Quanguo uruchomił także program „Fizyka dla wszystkich”, rzekomo program opieki medycznej, który zobowiązywał każdego mieszkańca Xinjiangu w wieku od 12 do 65 lat do dostarczenia próbek DNA. Zebrano również dane dotyczące grup krwi, odcisków palców, próbek głosu oraz wzorów tęczy.

Można odnaleźć także wiele doniesień także o stosowaniu tzw. metody „prania mózgu”. Były więzień Kayrat Samarkand opisał swój pobyt w obozie następująco: „oprócz życia w ciasnych pomieszczeniach, więźniowie zanim pozwolono im jeść, musieli śpiewać pieśni wychwalające Xi Jinpinga”.

Dokumenty, które wyciekły do The New York Times przez anonimowego chińskiego urzędnika, informowały, że: „Jeśli uczniowie zapytają, czy ich zaginieni rodzice popełnili przestępstwo, należy im powiedzieć, że nie, po prostu ich myślenie zostało zainfekowane przez niezdrowe myśli. Wolność będzie możliwa tylko wtedy, gdy ten „wirus” w ich sposobie myślenia zostanie wyeliminowany” (*This Is Not Dystopian...*, 2019). Heritage Foundation poinformowała, że „dzieci, których rodzice są przetrzymywani w obozach, są często wysyłane do państwowych sierocińców i poddawane praniu mózgu, aby zapomnieć o ich etnicznych korzeniach (Enos, Kim, 2019).

Mihrigul Tursun, młoda ujgurska matka, powiedziała, że była torturowana i poddawana innym brutalnym doświadczeniom. W 2018 r. Tursun złożyła zeznania z pobytu w obozie. Twierdziła, że była tam odurzana narkotykami, przesłuchiwana przez wiele dni bez snu, poddawana natrętnym badaniom lekarskim, przywiązywana pasami do krzesła i poddawana wstrząsom elektrycznym. To był jej trzeci raz, kiedy została wysłana do obozu od 2015 r. Tursun powiedziała dziennikarzom, że pamięta, jak przesłuchujący mówili jej: „Bycie Ujgurem to przestępstwo” (Yan, 2018).

Podsumowanie

Chiny ponoszą odpowiedzialność za trwające ludobójstwo na Ujgurach. Wynika to z Konwencji o ludobójstwie. Powstały artykuł jest prezentacją chińskich poczynań, które można udowodnić oraz stanowi wnikliwą analizę prawną Konwencji o ludobójstwie. W artykule starano się odpowiedzieć na kluczowe pytanie, czy Chiny ponoszą odpowiedzialność państwa za naruszenia art. II Konwencji o ludobójstwie. Po przeanalizowaniu postanowień Konwencji o ludobójstwie oraz zestawieniu ich z znaczącą ilością dowodów przedstawionych w niniejszym artykule, stwierdza się, że Chiny są odpowiedzialne za naruszenie każdego czynu zabronionego wskazanego w art. II Konwencji o ludobójstwie.

Zamiar zniszczenia Ujgurów jako grupy jest dodatkowo ukazany przez wszechstronne polityki i programy rządu ukierunkowane na wymazanie wszystkich aspektów tożsamości ujgurskiej, ich społeczności i życia domowego oraz instytucjonalizację ujgurskich dzieci w państwowych sierocińcach. W ramach tych rządowych kampanii władze lokalne wyeliminowały ujgurską edukację, zniszczyły odmienną etnicznie ujgurską architekturę i elementy gospodarstwa domowego, a także uszkodziły lub całkowicie zburzyły większość meczetów i miejsc sakralnych, zamykając inne miejsca lub przekształcając je w przestrzenie komercyjne. Reasumując, na politykę i praktyki Chin w regionie należy patrzeć całościowo, co sprowadza się do całkowitego lub częściowego zamiaru zniszczenia Ujgurów jako grupy.

MGR SARA TOMASZEWSKA

Zakład Studiów Strategicznych
Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
ul. Uniwersytetu Poznańskiego 5, 61-614 Poznań
sara.tomaszewska@amu.edu.pl

MGR PAULA TOMASZEWSKA

Zakład Studiów Strategicznych
Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
ul. Uniwersytetu Poznańskiego 5, 61-614 Poznań
paula.tomaszewska@amu.edu.pl

Bibliografia

- Altay, A. (2011). Role of Xinjiang Uyghur Autonomous Region in The Economic Security. *Journal of Central Asian and Caucasian Studies*, 11.
- Bantekas, I., Nash, S. (2007). *International Criminal Law*. London: Routledge-Cavandish.
- Case concerning application of the convention on the prevention and punishment of the crime of Genocide Bosnia and Herzegovina v. Yugoslavia* (1996). ICJ Judgment. Pobrane z: <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/91/091-19960711-JU-D-01-00-EN.pdf>.
- Dillon, M. (2004). *Xinjiang: China's Muslim Far Northwest*. London: Taylor & Francis. DOI: 10.4324/9780203166642.
- Eberhard, D., Simons, G., Fennig, Ch. (2020). *Ethnologue: Languages of the World*. Dallas, Texas.
- Enos, O., Kim, Y. (2019). *China's Forced Sterilization of Uighur Women Is Cultural Genocide*. The Heritage Foundation. Pobrane z: <https://www.heritage.org/asia/commentary/chinas-forced-sterilization-uyghur-women-cultural-genocide>.
- Finley, J. (2020). Why Scholars and Activists Increasingly Fear a Uyghur Genocide in Xinjiang. *Journal of Genocide Research*, 23(3). DOI: 10.1080/14623528.2020.1848109.
- Finnegan, C. (2020). The Uyghur Minority in China: A Case Study of Cultural Genocide. Minority Rights and the Insufficiency of the International Legal Framework in Preventing State-Imposed Extinction. *Laws*, 9(1). DOI: 10.3390/laws9010001.
- Gil, A. (2016). Kwestia ujgurska w Chinach. W: A. Szabaciuk, D. Wybranowski, R. Zenderowski (red.). *Religia w konfliktach etnicznych we współczesnym świecie*. Lublin: Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, 291–313.
- Grochmalski, P. (2006). *Kazachstan, studium politologiczne*. Toruń: Wydawnictwo UMK.

- Konwencja w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa, uchwalona przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 9 grudnia 1948 r.* Dz. U. z 1952 r., nr 2, poz. 9. Pobrane z: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19520020009/O/D19520009.pdf>.
- Кирянов, О. (2011). *Некунмайскуй Кунмай*. Pobrane z: <http://www.rg.ru/2011/06/01/sinczyan-site.html>.
- Pompeo, M.R. (2021). *Genocide in Xinjiang*. The Wall Street Journal. Pobrane z: <https://www.wsj.com/articles/genocide-in-xinjiang-11611078180>.
- Ramzy, A., Buckley, Ch. (2019). *Absolutely No Mercy: Leaked Files Expose How China Organized Mass Detentions of Muslims*. The New York Times. Pobrane z: <https://www.nytimes.com/interactive/2019/11/16/world/asia/china-xinjiang-documents.html>.
- Report of the International Law Commission on the work of its 53rd session 2001* (2001). Pobrane z: https://legal.un.org/ilc/documentation/english/reports/a_56_10.pdf.
- Ryan, F., Cave, D., Xu, V. X. (2019). *Mapping more of China's tech giants. AI and surveillance*. The Australian Strategic Policy Institute Limited. Pobrane z: <https://www.aspi.org.au/report/mapping-more-chinas-tech-giants>.
- Sawicki, J. (1949). *Ludobójstwo: od pojęcia do konwencji 1933–1948*. Kraków.
- Shichor, Y. (2011). Ethno-Diplomacy: The Uyghur Hitch in Sino-Turkish Relations. *Policy Studies*, 53.
- Sienko, N.J. (2018). Ujgurskie dziedzictwo kulturowe w starciu z Chińską Republiką Ludową. *Sprawy Narodowościowe*, 50. DOI: 10.11649/sn.1567.
- The States Party to the Rome Statute, International Criminal Court*. Pobrane z: https://asp.icc-cpi.int/en_menus/asp/states%20parties/pages/the%20states%20parties%20to%20the%20rome%20statute.aspx.
- The Uyghur Genocide: An Examination of China's Breaches of the 1948 Genocide Convention* (2021). Newlines Institute. Pobrane z: <https://newlinesinstitute.org/uyghurs/the-uyghur-genocide-an-examination-of-chinas-breaches-of-the-1948-genocide-convention/>.
- This Is Not Dystopian Fiction. This Is China* (2019). The New York Times. Pobrane z: <https://www.nytimes.com/2019/11/18/opinion/china-muslims.html>.
- Thum, R. (2018). *China's Mass Internment Camps Have No Clear End in Sight*. Foreign Policy. The Slate Group. Pobrane z: <https://foreignpolicy.com/2018/08/22/chinas-mass-internment-camps-have-no-clear-end-in-sight/>.
- UN Treaty Collection, supra note 7, citing China's reservation to the Genocide Convention and objection to the only ICJ Advisory Opinion on the Genocide Convention, Reservations to the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide*. I.C.J. Reports 1951. Pobrane z: <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/12/012-19510528-ADV-01-00-EN.pdf>.
- Waller, J., Salazar, A.M. (2020). Crime and No Punishment? China's Abuses Against the Uyghurs. *Georgetown Journal of International Affairs*, 22(1). DOI: 10.1353/gia.2021.0000.
- Wee, S., Mozur, P. (2019). *China Uses DNA to Map Faces, With Help From the West*. The New York Times. Pobrane z: <https://www.nytimes.com/2019/12/03/business/china-dna-uyghurs-xinjiang.html>.

- Wickeri, P., Tam, Y. (2011). *The Religious Life of Ethnic Minority Communities*. W: D. Palmer, G. Shive, P. Wickeri (red.). *Chinese Religious Life*. Oxford University Press.
- Wieczorek, P. (2015). Konflikt w Ujgurskim Autonomicznym Regionie Xinjiang i jego wpływ na bezpieczeństwo w regionie. *Wschodnioznawstwo*, 1.
- Yan, S. (2018). *I begged them to kill me. Uighur woman describes torture to US politicians*. The Daily Telegraph. Pobrane z: <https://www.telegraph.co.uk/news/2018/11/28/begged-kill-uighur-woman-describes-torture-us-politicians/>.
- Yi, L. (2016). A Failure in 'Designed Citizenship: A Case Study in a Minority-Han Merger School in Xinjiang Uyghur Autonomous Region. *Japanese Journal of Political Science*, 17(1). DOI: 10.1017/S1468109915000377.
- Zenz, A. (2019). Break Their Roots: Evidence for China's Parent-Child Separation Campaign in Xinjiang. *The Journal of Political Risk*, 7(7).